

Loomuliku keele analüüs ja masintõlkimine

- Loomuliku keele analüüs oli üks esimesi Prologi rakendusi.
 - Keele süntaktiline analüüs (*parsing*) seisneb lause grammatilise struktuuri selgitamises ja selle vastavuse kontrollis grammatika reeglitele.
 - Keele süntees on sõnastiku ja grammatika reeglite abil grammatiliselt õigete lausete genereerimine.
 - Grammatikate formaalse defineerimise süsteemid:
 - Produktsioonid (asendusreeglid)
 - Backus-Nauri kuju (BNF)
 - Definite clause grammar (DCG) (vt SWI-Prolog Help)
- jt

Grammatika reeglite esitus

- Produktsioonireegel vasaklineaarses grammatikas:

mitteterminaal sümbol → terminaal sümbol, mitteterminaal sümbol₁, ... , mitteterminaal sümbol_n

- DCG reeglid Prologis:

pealdis --> keha

Näide:

lause --> nimisonafraas, tegusonaafraas.

Kitsendused reeglite süntaksile Prologis:

- terminaal sümboliks võib olla mistahes Prologi term;
- mitteterminaal sümbol esitatakse Prologis termiga, milleks ei tohi olla list.

Näide:

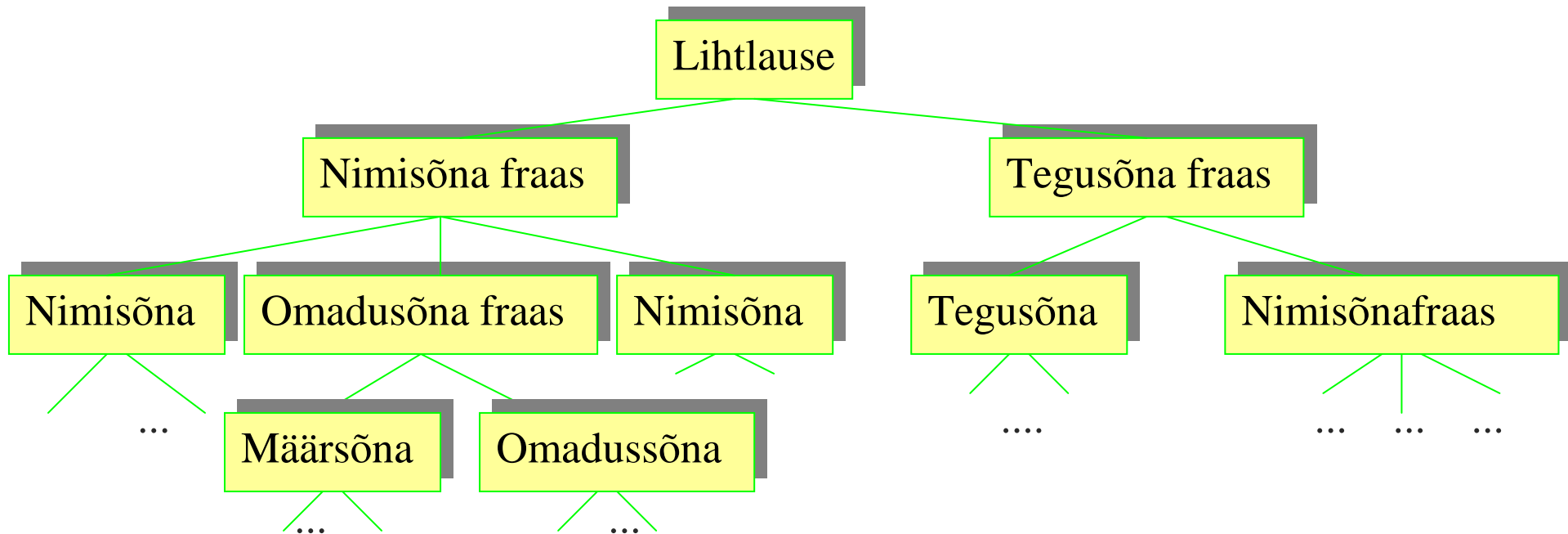
Reegel Prologis:

nimisona --> [poiss][hobune]

Reegli tähendus:

sõnad "poiss" ja "hobune" on nimisõnad

Näide (eesti keele lihtlause fraasistruktuuri grammatika):

Näide: Päkapiku liiga lyhike habe tingib tema sobimatuse jõuluvanaks.

Esitame Prologis grammatika, milles toodud lause süntaks on korrektne.

```
lihtlause --> nimisonafraas, tegusonaafraas.  
nimisonafraas --> nimisona, omadussonafraas, nimisona.  
nimisonafraas --> nimisona,nimisonafraas|[].  
nimisona -->[pakapiku][habe][tema][sobimatuse][jouluvanaks].  
    % terminalsümbolid esinevad reeglis paremal pool ühiklistidena  
omadussonafraas --> maarsona, omadussona.  
maarsona --> [liiga].  
omadussona --> [lyhike].  
tegusonaafraas --> tegusona, nimisonafraas.  
tegusona --> [tingib][pohjustab].
```

Näite selgitus:

Predikaat "*phrase*" kontrollib, kas teise argumendi väärtuseks olev fraas on esimese parameetri väärtuses antud grammatika juursümboli (mitteterminali) ja selle DCG reeglitega määratud keele laused.

```
?- phrase(lihtlause,[pakapiku,liiga,napp, habe, tingib, tema, sobimatuse, jouluvanaks]).  
    % vt. samples DCGXPAND
```

Prolog genereerib *DCG* reeglite põhjal programmi

Näide (järg): Produktsioonireeglite tõlge Prologi programmiks

lihtlause(A, B) :-
 nimisonafraas(A, C),
 tegusonafraas(C, B).

nimisonafraas(A, B) :-
 nimisona(A, C),
 omadussonafraas(C, D),
 nimisona(D, B).

nimisonafraas(A, B) :-
 (nimisona(A, C),
 nimisonafraas(C, B)
 ; A=B).

tetusonafraas(A, B) :-

tegusona(A, C),
nimisonafraas(C, B).

nimisona([pakapiku| B], B) .
nimisona([habe| B], B) .
nimisona([tema| B], B) .
nimisona([sobimatuse| B], B) .
nimisona([jouluvanaks| B], B) .

omadussonafraas(A, B) :-
 maarsona(A, C),
 omadussona(C, B).

omadussona([napp|A], A).

maarsona([liiga|A], A).

tegusona([tingib|A], A).

Märkus: Tõlke muudab mugavaks Prologi listide prea-saba eraldaja ”|”

Veel näide grammatikast ja süntaksianalüüsist

sentence → nounphrase, verbphrase.
nounphrase → determiner, nounexpression.
nounphrase → nounexpression.
nounexpression → noun.
nounexpression → adjective, nounexpression.
verbphrase → verb, nounphrase.
determiner → the | a.
noun → dog | bone | mouse | cat.
verb → ate | chases.
adjective → big | brown | lazy.

DCG sisekujus kasutatakse erisuslisti (*difference list*) so listide paari X - Y , kus listis Y on listi X sabaosa, mis ei unifitseerunud antud reeglis määratud termiga.

```
?- phrase(sentence, [dog, chases, cat]).
```



```
1-1 CALL phrase(sentence,[dog,chases,cat])
  2-1 CALL nounphrase([dog,chases,cat]-_0)
    3-1 CALL determiner([dog,chases,cat]-_0)
    3-1 FAIL determiner([dog,chases,cat]-_0)
  2-1 REDO nounphrase([dog,chases,cat]-_0)
    3-1 CALL nounexpression([dog,chases,cat]-_0)
      4-1 CALL noun([dog,chases,cat]-_0)
      4-1 EXIT noun([dog,chases,cat]-
        [chases,cat])
    3-1 EXIT nounexpression([dog,chases,cat]-
      [chases,cat])
  2-1 EXIT nounphrase([dog,chases,cat]-
    [chases,cat])
2-2 CALL verbphrase([chases,cat]-[])
  3-1 CALL verb([chases,cat]-_4)
  3-1 EXIT verb([chases,cat]-[cat])
  3-2 CALL nounphrase([cat]-[])
    4-1 CALL determiner([cat]-[])
    4-1 FAIL determiner([cat]-[])
  3-2 REDO nounphrase([cat]-[])
    4-1 CALL nounexpression([cat]-[])
      5-1 CALL noun([cat]-[])
      5-1 EXIT noun([cat]-[])
    4-1 EXIT nounexpression([cat]-[])
  3-2 EXIT nounphrase([cat]-[])
2-2 EXIT verbphrase([chases,cat]-[])
```

```
1-1 EXIT sentence([dog,chases,cat])  
    yes
```

Keele lausete genereerimine

Predikaadi "phrase" ainuke väärtustatud parameeter on grammatika juursümbol

Näide (järg):

Väärtustamata
muutuja

?- phrase(lihtlause, L).

L = [pakapiku, liiga, napp, pakapiku, tingib, pakapiku, liiga, napp, pakapiku] ;

L = [pakapiku, liiga, napp, pakapiku, tingib, pakapiku, liiga, napp, habe] ;

L = [pakapiku, liiga, napp, pakapiku, tingib, pakapiku, liiga, napp, tema] ;

L = [pakapiku, liiga, napp, pakapiku, tingib, pakapiku, liiga, napp, sobimatuse] ;

⋮
⋮

L = [pakapiku, liiga, napp, habe, tingib, tema, sobimatuse, jouluvanaks].

Masintõlkimine (sama grammatikaga, erinevate sõnastikega keelte vahel)

Tõlkeprogrammi üldstruktuur:

```
trans(Lähte_keelesause):-
```

```
    find_unknowns(Lähte_keelesause). % kontrollida tundmatute sõnade esinemist.
```

```
trans(Lahtekeesause):-
```

```
    sentence(Sihtkeesause,[],Lahtekeesause,[]),
```

```
    send_print(Sihtkeesause).
```

```
trans(_):-
```

```
    write('Sorry, do\'t recognize this type of sentence'),nl.
```

```
kus
```

```
sentence(Sihtk0, Sihtk, Lahtek0, Lahtek):-
```

```
    noun_phrase_grp(...),
```

```
    verb_phrase_grp(...).
```

```
...
```

Tõlge erineva grammatikaga (mitte ainult sõnastikega) keelte vahel nõuab lisaks semantilist analüüsi.

Näide: lihtsate sünonüümide tuvastus:

```
verb(vaata, [look|X],X).  
verb(vaata, [look,around|X],X).  
verb(lõpeta, [end|X],X).  
verb(lõpeta, [quit|X],X).  
verb(lõpeta, [good,bye|X],X).
```

Üldiselt eeldab tõlge tuvastust ja tõlget fraaside tasandi reeglitega

st

fraaside tasandi reeglid võivad omada sihtkeele erinevate vastete jaoks mitmeid alternatiive.

Fraasi tuvastuse sidumine reaktsiooniga:

Näide:

```
verb(lõpeta, [reset,sensor|X],X):- set_bit(0).
```

Lisalugemist:

<http://www.coli.uni-saarland.de/~kris/learn-prolog-now/html/node54.html>